

Hástalusat ja rávvagat

Dárkkistanjoavkku raporttas: «Mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu. Bisti hástalusat ja geahččalkeahkes vejolašvuodat» (2016)

1. Profešuvdnaguvllot ja dutkanvuđot mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu

Hástalusat

- Doaba profešuvdnaguvllot oahppu lea unnán meroštallojuvvon ja digaštallojuvvon ásašusain.
- Profešuvdnaguvllot oahppu orru vuosttažettiin leat čadnojuvvon hárjehallanoahpahussii.
- Okta dađistaga máhcci hástalusain lea gáibideaddji logistihkka ja olu čoahkkinastin ođđa mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu hárrái. Dasa manná hirbmat olu áigi ja fágabargit fertejit dasa geavahit áiggi mii livččii galgan mannat iežaset dutkamii.
- Ođđa vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu álggaheapmi 2017 rájes sáhtta dagahit ahte sihke deattuheapmi, gelbbolašvuodalokten ja ekonomii ja sáhtta šaddat váttis mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpus.
- Dutkan- ja ovddidanbarggus sáhtta *ovddidanbargu* šaddat bázahallat.

Rávvagat ásašusaide

- Čielggadit doahpagaidd profešuvdnaguvllot ja dutkanvuđot erenoamážit mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu dáfus.
- Árvvoštallat vejolaš girjjálašvuoda iešguđetge máhttosurggiin erenoamážit dieđalaš vuodusteami hárrái.
- Ásašit dutkiidjoavkkuid mat gullet máhttosurggiide mat fátmastit buot oahpaheddjiid.

Rávvagat departementii

- Stipendiáhttavirggit várrejuvvon mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppui.
- Vuoruhit dutkanprošeavttaid mat gusket mánáidgárdesuorgái.

2. Hárjehallanoahpahus – geatnegahtti ovttasbargu oahppoásahusa ja hárjehallansuorggi gaskka

Hástalusat

- Iešguđetge oahpahusásahusaid ja hárjehallansuorggi sisdoalu ja ovttasbarggu ja ovttasdoaimma viidodaga dáfus leat stuora erohusat. Dasa lassin leat hárjehallanoahpaheaddjit unnán válđojuvvon mielde hárjehallama plánemii ja prográmmaid ja fáddáplánaid hábmemii.
- Leat stuora erohusat das man muddui hárjehallanoahpaheaddjit atnet iežaset maiddái leat oahpaheaddjeoahpu oahpaheaddjin.

- Leat stuora eahpesihkarvuodát hárbhallanoahpaheami árvvoštallama ja progreshuvnna hárrái.
- Leat stuora erohusat das mo studeanttat čuovvoluvvojit hárbhallamiid oktavuodas. Dat guoská omd. dasa makkár dábit áshusain leat das mo addit máhcahemiid ja mo čuovvolit sin, ja das makkár progreshuvdnaplánat sis leat, ja mo sii organiseret fágoahpaheddjiid ja hárbhallanoahpaheddjiid ovtasbarggu ja dan sisdoalu.
- Hárbhallanoahpahus lea divrras ja lea gáibideaddji doaibma áimmahuššat hárbhallanoahpaheami ulbmiliid mat leat mearriduvvon lálkkaásahusain ja mearkkašumiin.

Rávvagat áshusaide

- Eambo searvadahttit hárbhallanoahpaheddjiid prográmma- ja fáddáplánaid ráhkadeapmái, ja čiekŋudanovttadagaid ja hárbhallanbargobihtáid ráhkadeapmái ja maiddáid hárbhallama árvvoštallama eavttuid hábmemii.
- Lágidit dilálašvuodaid oahppoásahusa ja hárbhallanmánáidgárddi gaskasaš lonohallanortnegiidda (hospiteren, hárbhallanstipeanda, oahpaheapmi).
- Joatkit bargguin man ulbmil lea searvadahttit fágoahpaheddjiid hárbhallanoahpahussii.
- Fállat hárbhallanoahpaheddjiide bagadallanoahpu ja gáibidit hárbhallanoahpaheddjiin unnimusat 15 oahppočuoggá bagadallanoahpu.
- Ovdánahttit eambo ovttalágan geavada siskkáldasat áshusain das mo árvvoštallat hárbhallanoahpahusa ja dan progreshuvnna.

Rávvagat departementii

- Loktet mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu kategoriija nu ahte ruhtadeamis váldojuvvo vuhtii ahte hárbhallanoahpahus lea hirmat divrras.

3. Pedagogihkka mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpus

Hástalusat

- Dat hástalusat maid Dárkkistanjoavku lea čujuhan guovtti ovddit raporttas leat ain bistime hástalusain. Hástalusat leat: *pedagogihkkafága iešáddejupmi, oahpu struktuvra* (pedagogihkka buot máhttosurggiide, nanusmahttimiidda ja čiekŋudemiide) ja *ressusat* plánabargui, koordineremii ja čadaheapmái.
- Oahput barget dan ovdii ahte gávdat ávkkálaš čovdosiid pedagogihkkafágii, lálkkaásahusa čavges áddejumi siskkobealde man eanas áshusat leat atnán vuodđun iežaset oahppomodeallain: «Pedagogihkkafága galgá leat mielde buot máhttosurggiin».

Rávvagat ásahusaide:

- Čovdosat maid muhtin ásahusat leat gávnahan berrejit geahččaluvvot, ovdánahttojuvvot viidáseappot ja juogaduvvot eará ásahusaiguin. Dat sáhtta dahkkojuvvot našuvnnaš fierpmádagaid ja čoahkkimiid bokte.

Rávvagat departementii

- Addit ásahusaide signálaid das ahte lánkaásahusa cealkaga (leat *fága mii siskilduvvo buot máhttosurggiide*) sáhtta dulkot geabbilis vuogi mielde daid rámmaid siskkobealde maid ásahus ieš gávnaha leat fágalaččat dohkálažžan.
- Doarjut dan barggu mii juo lea bargojuvvon das ahte ásaht našuvnnaš fierpmádaga mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu pedagogihkkafága várás (vrd. Seminára mii dollojuvvui HiHm (Hedmárkku allaskuvlla) olis čakčamánuš 2016).

4. Árvvoštallan mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpus

Hástalusat

- Mánngafágalaš máhttosurggiin ii leat árvvoštallan dušše geavtlaš ja ekonomalaš hástalus, muhto maiddái fágalaš hástalus.
- Pedagogihkkafágas, mii lánkaásahusa mielde galgá siskilduvvot buot máhttosurggiide, nanusmahttimiidda ja bachelorčállosiidda, leat erenoamáš hástalusat árvvoštallama dáfus.

Rávvagat ásahusaide

- Ásahusat ávžžuhuvvojit árvvoštallat galle bargogáibádusa ja galle eksámena studeanta oktiibuot berre čađahit mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpus.
- Ásahusat ávžžuhuvvojit árvvoštallat geahččalemiid vuogi miehtá mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu, ja árvvoštallat čálalaš geahččalemiid njálmmálaš geahččalemiid ektui ja oktagaslaš geahččalemiid joavkogeahččalemiid ektui.
- Ásahusat ávžžuhuvvojit dárkileappot geahčadit maid bargogáibádusa doaba sisttisoallá.

Rávvagat departementii

- Fuolahit ahte ásahtsain mat doaimmahit mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu leat ekonomalaš eavttut mat dahket vejolažžan dohkálaš vuogi mielde čađahit árvvoštallamiid máhttosurggiin.

5. Čadačuovvu temát

Hástalusat

- Čadačuovvu temát eai leat čielgasit sátnáduvvon plánadokumeanttain, ja danne dat ipmirduvvojit ja čadahuvvojit iešguđetge ládje iešguđetge oahpuin.
- Ásahusaide lea váttis vuoruhit daid olu temáid gaskkas mat galget čuovvut oahpu olles áiggi (čadačuovvu temát).
- Váldit vuhtii ahte fágaoahpaheaddjit dárbbasit odasmahttit fágalaš máhtu čadačuovvu temáid hárrái.
- Orru vuhttome ahte sámi perspektiiva ii leat ožžon dan sierra sajádaga man láhkaásahus ja mearkkašumit gáibidit, muhto ahte dat baicca mángga sajis lea laktojuvvon kultuvrralaš girjáivuoda temái.
- Sámi perspektiivva hárrái leat váttis gávdnat relevánta ja odđaaigásaš girjjálašvuoda lohkanmearrin.
- Fágabirrasiin orru vuhttome iešguđetlágan áddejupmi das mii profesuvdnafágalaš digitála gelbbolašvuoda ja digitála gálggaid sisdoallu lea.

Rávvagat ásahusaide

- Ásahusat fertejit fuolahit ahte čadačuovvu temát giedahallojuvvojit fágalaččat bealuštahtti vuogi mielde ja ahte olgguldas fágaresursat váldojuvvojit mielde oahpahussii, omd. sámi ofelaččat ja Senter for IKT i utdanningen (Oahpuid IKT-guovddáš).
- Fuolahit ahte bargiide lágiduvvo gelbbolašvuodaloktema vejolašvuoda
- Čadačuovvu temáid barggus buorebut ávkkástallat gelbbolašvuoda mii lea hárvhallansuorggis.

Rávvagat departementii

- Váldit oktavuoda Sámi allaskuvllain dainna ulbmiliin ahte ásaht oahpaheaddjeoahpuid gelbbolašvuodaguovddáša.

6. Mastergrádat mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpus

Hástalusat

- Leat menddo unnán fágalaš karriearavejolašvuodat mánáidgárddiin, dakkár karriearageinnodagat mat sáhttet váldit atnui ja ávkkástallat mastergrádaid.
- Leat ovdánahttojuvvon menddo unnán masterfálaldagat mat leat huksejuvvon odđa mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu ala.

Rávvagat ásahusaide

- Ásaht eambo masterfálaldagaid mat leat vuodustuvvon mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu ala ja heivehuvvon dan joatkkan.

Rávvagat departementii

- Ovttrasáđiid bargoeallima bealálaččaiguin čielggadit eambo karriearageainnuid ja pedagogaid norbmalogu mánáidgárddiin.
- Movttiidahttit ásahusaid, main lea mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu, ásaht masterfálaldagaid.